

УДК 378.018.43

Оксана Васюк,
доцент кафедри педагогіки
НУБіП України,
кандидат педагогічних наук

Тетяна Скумін,
студентка магістратури
спеціальності "Педагогіка вищої
школи" НУБіП України

Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти

Стаття присвячена вивченню ставлення студентів педагогічних спеціальностей вищого аграрного навчального закладу до дистанційної освіти. У цьому аспекті аналізуються підходи до визначення назв форм навчання на відстані.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційне навчання, навчання на відстані, аграрний ВНЗ, вища освіта.

Останніми роками розвиток інформаційних технологій зробив актуальною проблему модернізації системи освіти. Суть такої модернізації найбільше відбилася в концепції дистанційної освіти, яка, завдяки такому глобальному явищу, як Інтернет, охоплює широкі верстви суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку.

Варто відзначити, що дистанційне навчання — доступна можливість одержати освіту за кордоном з мінімальними фінансовими витратами при великому виборі спеціальностей, оскільки більшість вищих навчальних закладів Європи та США ввели таку зручну для студентів форму освіти набагато раніше, ніж Україна. Незважаючи на великий світовий досвід з теорії та практики дистанційного навчання, серед дослідників немає єдиної точки зору щодо пріоритетності у створенні системи дистанційної освіти. Одним із загальновизнаних положень є проведення генезису дистанційного навчання від виникнення та розвитку заочної форми навчання [8].

Питання становлення та розвитку дистанційного навчання та освіти нині жваво обговорюються у сучасній психолого-педагогічній науці. Серед них, у ракурсі нашого дослідження, можна виокремити дослідження К. Корсака, який розглядає дистанційну освіту в аспекті порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів [5], та О. Пічкар, яка приділяла увагу дистанційному навчанню в системі підготовки фахівців із соціальної роботи [7]. Організацію дистанційного навчання в одному з найвідоміших освітніх закладів — Міжнародному центрі дистанційного навчання "ЛИНК" розглядав П. Лузан [6].

Проте, організація дистанційної освіти у вищих аграрних навчальних закладах залишається маловивченим аспектом, що й зумовило актуальність пропонованого дослідження, метою якого є здійснення теоретичного аналізу різних підходів щодо означення змісту назв форм навчання на відстані та з'ясування ставлення студентів педагогічних спеціальностей вищого аграрного навчального закладу до дистанційної освіти, а саме — до використання у навчальній діяльності електронних навчальних курсів (ЕНК).

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: проаналізувати зміст назв форм навчання на відстані ("дистанційне навчання", "дистанційна освіта" тощо) і виокремити їхні особливості та характеристики; провести анкетування студентів педагогічних спеціальностей вищого аграрного навчального закладу з метою виявлення їхньої прихильності до навчання за дистанційною технологією.

Як зазначає П. Лузан, термін "дистанційне навчання", "відкрите навчання" з'явився у вжитку в середині 70-х років минулого століття у зв'язку з відкриттям на Заході навчаль-

них закладів нового типу — відкритих університетів. Перший із них було засновано у 1969 році у Великобританії, а перша програма дистанційного навчання Development of European Learning through Technological Advance (DELTA) — успішно запрацювала у Західній Європі у 1988 році [6, с. 80].

Дистанційне навчання — новий засіб реалізації процесу навчання, в основу якого покладено використання сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, які дають змогу навчатись на відстані без безпосереднього, особистого контакту між викладачем і учнем. Дистанційне навчання трактують як:

1. Цілеспрямоване і методично організоване керівництво навчально-пізнавальною діяльністю осіб, які знаходяться на відстані від освітнього центру, що відбувається завдяки електронним і традиційним засобам зв'язку.

2. Процес отримання знань і навичок за допомогою спеціалізованого освітнього середовища, що базується на використанні інформаційних технологій (ІТ) і забезпечує обмін навчальною інформацією на відстані та реалізує систему супроводу й адміністрування навчального процесу [4].

Проаналізувавши визначення дистанційної освіти і дистанційного навчання, запропоновані різними зарубіжними вченими, О. Пічкар стверджує, що основою навчального процесу при дистанційному навчанні (ДН) є цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота учня, який може вчитися у зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи комплект спеціальних засобів навчання та узгоджену можливість контакту з викладачем по телефону, електронній чи звичайній пошті, а також очно. У системі освіти ДН відповідає принципу гуманності, згідно з яким ніхто не має бути позбавлений можливості вчитися через бідність, географічну або тимчасову ізоляцію, соціальну незахищеність та неможливість відвідувати освітні заклади (фізичні вади, зайнятість виробничими або особистими справами) [7].

Спробу поєднати більшість визначень і на цій основі сформулювати важливі особливості та характеристики дистанційного навчання зробив Десмонд Кіган:

- відокремлення викладача та учня в часі або просторі, або ж і в часі, і в просторі одночасно;
- визнання навчальним закладом: процес навчання визнається або сертифікується якою-небудь освітньою установою або організацією. Такий тип навчання відрізняється від самонавчання — самостійно, без офіційного визнання з боку навчального закладу;
- використання значної кількості технічних засобів (друкарських, аудіо- та відеозаписів або комп'юте-

рів), що об'єднують викладачів та студентів і забезпечують донесення змісту навчального курсу до користувача;

- використання специфічних навчальних програм (перед використанням проходять попереднє тестування та апробацію фахівцями-методистами дистанційної освіти) та матеріалів;
- двостороння комунікація студентів і тьюторів (персональних викладачів), що відрізняється від пасивного сприйняття трансльованої через мережі передачі інформації. Комунікація може бути синхронною або асинхронною;
- можливість очних зустрічей для проведення тьюторіалів (семінарів з особистим викладачем), взаємодії учнів один з одним, занять у бібліотеках, проведення лабораторних або практичних сесій;
- індустріальна організація, що передбачає проведення великомасштабного відкритого та дистанційного навчання, при якому має місце поділ праці: різні завдання доручаються окремим співробітникам, які працюють у команді розроблювачів курсу;
- майже повна відсутність постійних навчальних груп протягом усього навчального процесу. При дистанційній освіті відбувається навчання "поодиноці", що створює можливість для персональних дидактичних зустрічей [2].

Деякі науковці вважають, що нині не існує єдиного визначення відкритого та дистанційного навчання й освіти. Серед термінів, які використовуються найчастіше стосовно відкритого та дистанційного навчання, можна назвати такі: кореспондентна освіта, домашнє навчання, самостійне навчання, зовнішнє навчання, безперервне навчання, дистанційне навчання, навчання з опорою на технічні засоби, або опосередковане навчання, відкрите навчання, відкритий доступ, гнучке навчання і розподілене навчання У 80-х роках ХХ століття розповсюдження набув саме термін "дистанційна освіта", основною характеристикою якої є відокремлення вчителя від учня (саме в цьому полягає різниця між дистанційною та традиційною освітою) [3].

Дистанційна освіта — це відкрита система навчання, що передбачає активне спілкування між викладачем і студентом за допомогою сучасних технологій та мультимедіа. Така форма навчання дає свободу вибору місця, часу та темпу навчання [3].

Нам імпонує думка П. Лузана, який під дистанційною освітою розуміє синтетичну, інтегральну, гуманістичну форму навчання, яка ґрунтується на використанні розмаїття традиційних і нових інформаційних технологій та їхніх технічних засобів, що використовуються для доставлення навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем і тими, хто навчається, коли процес навчання не обмежений у просторі та часі й не передбачає постійну, обов'язкову присутність слухачів у конкретному закладі освіти [6, с. 85].

Зустрічаються і дещо інші підходи до означення назв форм навчання на відстані:

- дистанційне учіння (distance learning) — отримання учнем знань за допомогою Інтернету, комп'ютерів, телебачення, радіо тощо;
- дистанційне навчання (distance teaching) — викладання "на відстань";
- дистанційна освіта — (distance education) поєднання праці викладача і студента в разі, якщо нема безпосереднього контакту між ними;
- теленавчання (teleteaching) — навчання з використанням супутникового й інших варіантів телебачення;

- навчання за допомогою мережі (teaching by network) як використання переважно одного лише Інтернету;
- телематична освіта (telematic education) є найширшим із зазначених понять, що включає спільні дії всіх учасників навчання з використанням усієї гами інформаційних засобів [1].

Отже, виходячи із зазначеного, доходимо висновку, що найуживанішим нині при означенні навчання на відстані є терміни "дистанційне навчання" і "дистанційна освіта", які часто ототожнюють і під якими розуміють синтетичну, інтегральну, гуманістичну форму навчання, що дає можливість одержати освіту всім, хто з різних причин не може навчатися стаціонарно. Нині найчастіше технологія дистанційного навчання використовується у вищій школі, а також для підвищення кваліфікації й перепідготовки фахівців. Вона дає можливість враховувати індивідуальні здібності, потреби, темперамент і зайнятість студента, котрий може опановувати навчальну програму в будь-якій послідовності й темпі та мати можливість контактувати з викладачем по телефону, електронній чи звичайній пошті, а також очно.

З метою розв'язання одного з поставлених нами завдань дослідження, а саме — з'ясування ставлення студентів педагогічних спеціальностей вищого аграрного навчального закладу до дистанційної освіти, застосувавши такий метод наукового пошуку, як анкетування, як опитали студентів спеціальності "Педагогіка вищої школи" Національного університету біоресурсів і природокористування України. Відповіді на запитання анкети дадуть нам змогу з'ясувати ступінь обізнаності студентів із дистанційною технологією, знання можливостей дистанційної освіти та проблем, що виникають при її використанні, тощо. З цією метою нами була розроблена анкета. Вважаємо за доцільне докладніше зупинитися на аналізі відповідей студентів.

На перше запитання анкети "Чи задоволені Ви результатами навчання з використанням ЕНК?" більшість опитаних (78%) відповіли, що "цілком задоволені". Це свідчить про їхню небайдужість до дистанційного навчання. Проте, 12% студентів зазначили, що частково задоволені та збільшили б кількість відеолекцій і презентацій. Решта респондентів утримались від відповіді на це запитання.

Відповіді на запитання "Які елементи ЕНК Ви вважаєте найкориснішими для себе?" розподілилися таким чином: вивчення теорії (32%); виконання практичних завдань (58%); тестування (самоконтроль) (8%). Варто зазначити, що лише 2% респондентів не визначились із відповіддю, що свідчить про готовність студентів використовувати ЕНК у навчальній діяльності.

62% респондентів переконані, що нині дистанційна технологія навчання є поширеною у вищій освіті як в Україні, так і за кордоном, і набуває важливого значення при організації самостійної роботи студентів. 4% респондентів так не вважають. 34% опитаних не визначились із відповіддю.

На запитання "Які проблеми виникали у Вас при вивченні курсу?" більшість студентів відповіли: технічні (69%), а 25% — методичні. Лише у 6% опитаних не виникло жодних проблем при використанні ЕНК. Це говорить про необізнаність студентів з програмним забезпеченням ЕНК і невміння використовувати електронний курс у навчанні.

Відповідаючи на запитання "Які позитиви Ви отримали від використання ЕНК?", більшість опитаних (64%) однозначно до переваг ЕНК віднесли вільний та швидкий доступ до матеріалів з дисципліни та можливість використання сучасних інформаційних технологій. Ще 14% студентів дис-

танційне навчання ототожнюють з можливістю спілкування з викладачем у зручний час через обмін повідомленнями, 8% — з виконанням практичних завдань дома, а 4% — з систематичною роботою над темами, що вивчаються. 10% студентів до недоліків дистанційної освіти відносять невміння студентів користуватися комп'ютером та незнання можливостей ЕНК. Це пояснюється тим, що нині при підготовці фахівців у вищих навчальних закладах не в повному обсязі використовуються можливості формальної та неформальної дистанційної освіти.

На наступне запитання "Якою є Ваша мотивація щодо використання ЕНК?" більшість респондентів (52%) відповіли однозначно: оперативна допомога викладача та доступність усіх навчально-методичних матеріалів. 15% вважають, що при використанні дистанційної технології порушується логіка вивчення дисципліни, що свідчить про невміння студентів самостійно опанувати навчальну дисципліну та працювати послідовно й постійно. Решта респондентів не відповіла на поставлене запитання.

Анкета передбачала і відкриті запитання, що дають змогу визначити основні шляхи поліпшення використання електронних навчальних курсів у навчальному процесі.

На запитання "Які переваги використання ЕНК для студентів дистанційної форми навчання Ви вбачаєте?" найпопулярнішими відповідями були:

- можливість відеоспілкування;
- економія часу та вирішення завдань у зручний для студента час;
- підготовка до занять дома.

Що стосується запитання "Які проблеми та труднощі у Вас виникали при використанні ЕНК?", то більшість студентів відповідала більш-менш прогнозовано, а саме: не завжди інформація, що викладена в темі й вивчається самостійно, зрозуміла; виникають незручності у доступі до програми, у передаванні інформації. Однією із проблем студенти вважають складність захисту текстових файлів від вірусів.

До шляхів вирішення проблем, що з'явилися при використанні ЕНК, студенти відносять:

- захист інформації від вірусів;
- удосконалення та модернізацію Інтернету;
- поліпшення інформаційної бази щодо роботи з ЕНК;
- використання сучасних інформаційних технологій.

На запитання "Яка допомога Вам потрібна в роботі з ЕНК?" студенти відповіли неоднозначно. Так, технічної потребують 65% респондентів; зробити доступнішими ЕНК — 11%. 5% опитаних не відмовилися б навіть від пояснення щодо технічної сторони використання Інтернету. У 19% опитуваних не виникло проблем і вони не потребують допомоги в роботі з ЕНК. Ці показники, на наш погляд, переконливо свідчать про низьку інформаційну культуру студентів.

82% респондентів хотіли б вивчати додаткові навчальні курси, зокрема з іноземної мови, використовуючи дистанційну технологію. 15% студентів не виявили бажання в опануванні додаткових курсів, а 3% взагалі утримались від відповіді. На нашу думку, ці показники говорять про те, що більшість студентів вивчення іноземної мови пов'язують із можливістю кращого працевлаштування або ж виїзду на роботу за кордон.

Висновки. Проведене нами анкетування студентів педагогічного факультету НУБіП України спеціальності "Педагогіка вищої школи" дало можливість виявити основні переваги дистанційної освіти: можливість поєднання роботи і навчання; його високу індивідуалізацію, тобто можливість навчатися в конкретний період часу і в оптимальному для того чи іншого студента темпі. Також ми переконалися, що у використанні ЕНК у деяких із них є певні проблеми. До основних ми відносимо низький рівень їхньої інформаційної культури, невміння користуватися інформаційними технологіями та незнання можливостей ЕНК.

З'ясовано, що найчастіше дистанційна освіта розглядається як можливість оволодіння знаннями з певної дисципліни, уміннями і навичками в конкретній сфері діяльності або ж для отримання повноцінної вищої освіти. Іноді дистанційну технологію студенти хотіли б використовувати для вивчення іноземної мови.

Дистанційна освіта приваблива для студентів тим, що є високодинамічною і значно перевершує традиційну за можливостями одержання значних обсягів знань. Основною її відмінною рисою від традиційних форм є активізація самих студентів у процесі самостійного навчання.

Список використаної літератури

1. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение : учеб.-методич. пособие / А. А. Андреев. — М. : ВУ, 1997. — 85 с.
2. Дистанційна освіта // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. — Режим доступу: <http://www.zakinpro.org.ua/2008-05-16-03-36-47/46-2009-06-10-07-46-26>. — Назва з екрана.
3. Дистанційна освіта в країнах світу // Освітній портал. — Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/>. — Назва з екрана.
4. Дистанційне навчання // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. — Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання. — Назва з екрана.
5. Корсак К. В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів : монографія / К. В. Корсак ; Міжнар. кадрова акад., Міжрегіон. акад. упр. персоналом. — К. : МАУП, 1997. — 207 с.
6. Лузан П. Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі : навч. посіб. / Петро Григорович Лузан. — К. : Аграр. освіта, 2003. — 232 с.
7. Пічкарь О. П. Система підготовки фахівців соціальної роботи у Великій Британії : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Олена Павлівна Пічкарь ; Тернопіл. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2002. — 20 с.
8. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А. А. Сбруєва. — [2-ге вид., стер.]. — Суми : Унів. кн., 2005. — 320 с.

Статья посвящена изучению отношения студентов педагогических специальностей высшего аграрного учебного заведения к дистанционному образованию. В этом аспекте анализируются подходы к определению названий форм обучения на расстоянии.

The paper is devoted to the attitude of students of pedagogical specialties of higher agricultural education institutions to the distance education. The approaches to determining the names of forms of distance education are analyzed in this aspect.

Надійшла в редакцію 17 листопада 2010 року